

vicario, moribundum sine Sacramentis et assistentia desereret; aut duobus vel tribus diebus abesset (quamvis nemo aegrotaret) aliique sacerdotes deessent in illo loco (D'Annibale *III* 525); item si tempore pestis fugeret, quamvis vicarios relinqueret. Vix dabitur causa urgentissima, quae in casibus huiusmodi a mortali excuset; qua seclusa, ipsa licentia Episcopi nihil suffragaretur.

48. *Quid de absentia sine gregis detrimento, et cum licentia Episcopi, sed sine causa aequa, etsi solum in mensibus conciliaribus?* Videtur gravis, ex poena (utique gravi) amissionis fructuum, ut infra (n. 54 *III*).

49. *Quandonam adesset peccatum mortale ex diuturnitate absentiae?* Si absentia ultra menses conciliares, seclusa causa absolute gravi, protraheretur (Trid. *XXIII*. 1). Tunc pariter licentia Episcopi nihil prodesset. Si tamen parochus mensibus conciliaribus (vel etiam ultra ipsos) abfuisset quidem, sed omnino legitime; postea autem illegitime absentiam protraheret, non statim peccaret mortaliter. Excessus duorum vel trium dierum; imo (iuxta alios) octo vel decem dierum, maxime si interpolationes adessent, venialem culpam non excederet (Cf. Diana *III*. III 71).

50. *Quandonam interveniret peccatum mortale ex defectu licentiae?* Si lex dioecesana non solum adesset sed etiam districte et sub gravi (quod non semper contingere videtur) exigeret ut pro absentia etiam valde modica (v. g. bidui vel tridui) licentia peteretur, et parochus illam non peteret; tunc certe mortaliter, peccaret. S. Lig. (*IV* 123), Lehmkuhl (*II* 644), Berengo (n. 45) etc. Praescindendo ab hoc casu, aliqui dicunt quod peccatum mortale interveniret solum, si parochus ultra menses conciliares sine licentia abesset (Bonacina *De on. et oblig. beneficiar.* V. III 6; Croix *III*. I 741 aliique). At vero sententia ista hodie communiter reiicitur, atque ad summum conceditur ut duabus vel tribus hebdomadis parochus absque peccato mortali sine licentia abesse possit (D'Annibale, Lehmkuhl *II*. cc.). Decisio, meo sensu, pendet a circumstantiis. Firma manente

conditione quod nullum gregis detrimentum soboriturum esset, starem cum sententia benigniori 1° Si absentiae (quamvis ultra biduum vel triduum synodale paullulum protraherentur) essent interpolatae. 2° Si ageretur quidem de bimestri non interpolato, sed causa absentiae iam esset evidenter gravissima et cogentissima, nullumque hallucinationis periculum subesse posset; speciatim si insuper notoria foret. 3° Si non adeo commode licentia peti posset. In aliis casibus starem cum sententia rigidiori; imo etiam pro discessu praedictis hebdomadis breviori, peccatum mortale omnino admittendum esset, si licentia expresse et firmiter denegata fuisset, maxime vero si (Episcopo ita renuente) parochus iam evidenter absque ulla causa rationabili, aut diebus quoque solemnissimis, abesse praetenderet.

51. *An residentia praecise in aede parochiali obliget sub gravi?* Affirmative. Patet 1° ex rei entitate. 2° Ex rigore qua ab Ecclesia hoc praecipitur, vide dicta n. 41 et 43.

ARTICULUS V.

De poenis contra non residentes.

52. *Propter defectum residentiae quaenam poenae incurruntur?* Distinguendum est inter poenas de iure communi et de iure particulari.

53. *Quaenam sunt poenae de iure communi?* Imprimis parochus non residens non facit fructus suos, unde in conscientia eos retinere nequit. Trid. (*XXIII*. 1). Insuper iudicis sententia non solum fructibus sic male perceptis privari, sed etiam aliis poenis mulctari potest. Trid. (*l. c.* et *Sess. VI*. 1) ut infra n. 56.

54. *Quid observandum circa praedictam fructuum amissionem in conscientia?*

I. Haec poena (intellige semper inspecto dumtaxat iure communi) non incurritur propter solam habitationem extra domum parochialem. (S. C. apud Lucidi n. 220).

II. Item non incurritur propter solum defectum petitionis licentiae in mensibus conciliaribus. Tridentinum enim vult quidem ut tunc quoque licentia petatur; sed non satis apparet quod ad hunc casum poenam extendat. Croix (*III. 1 743*), Scavini (*I 443*), D' Annibale (*III 526*) etc.

III. Incurreretur tamen, etiam pro sola absentia in mensibus conciliaribus, si cum gregis detrimento aut sine aequa causa parochus abesset; tunc enim vere ageret contra illam dispositionem, de qua loquitur Tridentinum (*XXIII. 1*), dum poenam istam infligit. D' Annibale (*l. c.*).

IV. Pro absentia ultra menses conciliares poena incurreretur non solum si subsisteret gregis detrimento et causa proportionata deficeret, vel si expositis falsis causis licentia obtenta fuisset (Croix *III, 1 378*); sed etiam si causa gravissima, iustissima et manifestissima interveniret, et defectus unice in hoc consisteret quod licentia, et approbatio substituti, petita non fuisset. S. C. C. (apud Lucidi *l. c. n. 222*), S. Lig. (*Hom. Ap. de 4 praec. n. 21*), D' Annibale (*l. c.*) etc.; contra Viva (*Opusc. III q. 3 a. 3 n. 7*), Frassinetti (*not. 47*) et Scavini (*I 441 not. 2*), qui dicunt, poenam tunc esse solum ferendae sententiae.

V. Si parochus bona fide licentiam petere omisisset, S. C. C. (apud Lucidi *l. c.*) dixit, eum nihilominus a poena amissionis fructuum liberum non esse; sed hoc videtur intelligendum pro solo foro externo, in quo bonae fidei (utpote internae) ratio non habetur. Imo (contra S. Lig. *IV 127*) plures censent quod, supposita bona fide, parochus in conscientia hanc poenam non incurreret, quamvis sine causa sufficienti discessisset. Viva (*l. c. n. 10*) Frassinetti (*l. c.*), Scavini (*l. c.*) Garcia etc.

VI. Fructus, quos parochus illegitime absens suos non facit, computandi sunt pro rata absentiae, et pars ista non ex integro, sed solum pro quanto residentiae correspondet, aestimari debet. Beneficium enim datur non solum propter residentiam, sed etiam propter Horarum recitationem, Missae *pro populo* celebrationem, manutationes,

stipendium vicarii etc. S. Lig. (*l. c. n. 127 dub. 4*) *aliquae communissime.*

VII. Fructus isti non quomodolibet, sed praecise pro Ecclesia parochiali, aut pro pauperibus loci, erogari debent. Trid. (*l. c.*).

VIII. Adeo rigide parochus hac poena mulctatur, ut compositiones (vulgo *pro fructibus male perceptis*), quae in aliis casibus per organa consueta obtineri possunt, prohibeantur. Trid. (*l. c.*).

55. *Quid de defectu residentiae non materialis sed formalis? Quid scilicet si parochus resideret quidem personaliter; sed operam suam non praestaret? Teneretur tunc quoque ad restitutionem fructuum in conscientia?* R. Non loquor de casu, in quo parochus sic residens neque per se neque per alios quidquam omnino faciat; hic enim casus practicus minime est; bene vero facile contingit quod parochus omnia faciat per vicarium, aut plus vel minus muneribus suis deficiat.

Si ipse quidem operam suam non praestet, sed procuret ut munera parochialia sufficienter vice sua ab aliis adimpleantur; tunc aliqui quidem censent quod nihilominus ad fructuum restitutionem teneatur (S. Lig. *IV 127 dub. 3*); sed alii existimant quod de hoc non constet. Reiff. (*III. iv 87*); Pichler (*III. iv 5*); Lambertini (*Notif. XVII 6*); Vecchiotti (*I § 85*); D' Annibale (*III 526 not. 72*) etc. Si autem haec sententia benigna limitetur ad solos menses conciliares (in quibus parochus sit quidem praesens, sed per se nihil faciat), alios quoque fautores habet (Cf. S. Lig. *l. c.*).

An autem parochus, qui neque per se neque per alios sufficienter muneribus suis satisfaciat, sed plus vel minus deficiat, teneatur ad fructuum restitutionem pro rata defectus, D' Annibale (*l. c.*) censet non teneri de iure positivo. Aliqui tamen sentire videntur quod teneatur de iure naturali, eo quod beneficium detur propter officium, atque adeo fructus beneficii dentur beneficiato solum sub condi-

tione (sine qua non) quod muneribus suis congrue satisfiat (Cf. *Viva Opusc. III. III. III. 1*). Alii e contra (v. g. P. Segneri *Parr. istr. V. 2*) de hoc etiam non constare censent, et Garcia (*De Benef. I. III. 53*) absolute dicit: « Qui male facit suum officium, parochus seu Episcopus, non ideo amittit fructus ipso iure ». Sane in praxi de obligatione restituendi fructus in casibus huiusmodi cogitari non solet; unde dicendum videtur quod *fructus beneficii quoad aliqua (nempe horas canonicas et residentiam personalem) sub vera conditione; quoad alia vero sub sola obligatione dentur*. Adde quod, si prima sententia teneri deberet, heu quot scrupulis et conscientiae angustiis aditus aperiretur!

56. *Quibus poenis mulctari potest per iudicis sententiam parochus personaliter non residens, de iure communi?*

I. Damnari potest ad restituendos illos fructus, quos, (ut supra) pro rata absentiae suos non fecit. Trid. (XXIII. 1).

II. Insuper Episcopus potest 1. illum citare ut redeat intra terminum designatum; 2. non redeuntem punire censuris; 3. post sex menses absentiae continuae subtrahere ei quartam partem fructuum unius anni, quos residendo suos fecerat; elapsis autem aliis sex mensibus absentiae, subtrahere ei aliam quartam partem fructuum eorundem (applicando illos fabricae Ecclesiae aut pauperibus loci, ut supra); et tandem ad paroeciae privationem devenire. Trid. (VI. 1. XXIII. 1), et S. C. C. apud Lucidi (*l. c. 239*).

III. Episcopus potest etiam alia via magis expedita procedere; potest nempe unico vel trino edicto (secundum quod scitur vel non scitur ubi habitat) illum citare ad redeundum, congruo termino assignato: eoque transacto, eundem paroecia privare. Attamen (iuxta Lucidi *n. 235-238* et De Angelis *n. 12* contra Bouix *l. c. n. VII*) prius per sex menses post dictum terminum adhuc expectare debet.

57. *Quibus poenis mulctari potest parochus ob defectum residentiae de iure particulari, aut arbitrio Episcopi?* 1. Episcopus prohibere potest ne parochus discedat a paroecia ultra biduum sine licentia, non equidem sub excommunicatione latae sententiae, sed sub poena pecuniaria, quae tamen dimidiam partem fructuum tali brevi absentiae correspondentium non excedat (Reiff. III. IV. 84). 2. Parocho residenti extra domum paroecialem intimare potest ut in illa resideat, utendo iuris remediis, atque etiam fructibus illum privando, si post admonitionem non obediat. (Lucidi *l. c. 220*).

ARTICULUS VI.

De remediis pro casu parochi residentis materialiter, sed non formaliter, scilicet muneri suo non satisficientis.

58. *Quid possit Episcopus quoad parochos, qui resident quidem personaliter; sed paroecia ab ipsis scandalum vel non sufficiens servitium recipit?* Iuxta diversas facti species diversis modis responderi debet. Contingere enim possunt sequentes casus:

I. Casus parochi, qui sit reus alicuius criminis, cui de iure privatio beneficii adnectitur.

II. Casus parochi, qui scientia vel peritia necessaria careat.

III. Casus parochi, qui deliquerit quidem, sed ita ut de iure privationis poena mulctari nequeat.

IV. Casus parochi, quem mala plebs odit quamvis in culpa minime sit.

V. Casus parochi qui sit corpore aut mente infirmus.

VI. Denique casus parochi, qui ob numerosiore populum solus non sufficiat.

59. *Loquendo de primo casu, quid est privatio beneficii?* Est ablatio beneficii ipsius perpetua et absoluta. Distinguitur non solum ab *exilio* seu *remotione oeconomica temporanea* (qua iubetur ut parochus ad tempus discedat a paroecia), et a *suspensione a beneficio* (sic suspensus eius fructibus et administratione ad tempus dumtaxat, aut donec absolutionem obtineat, privatur); sed etiam (N. B.) a *remotione oeconomica perpetua*, qua parochus privatur quidem prorsus illo beneficio, sed pensio aut aliud beneficium illi datur. Distinguitur etiam a *depositione* (qua beneficiatus fit insuper inhabilis ad alia beneficia obtinenda), et a *degradatione* (qua sacerdos omnibus facultatibus, privilegiis et insignibus clericalibus perpetuo privatur, et, dempto charactere, ad statum laicalem reducitur). Bouix (III. IV. 11).

60. *Potestne Episcopus infligere poenam privationis sine processu, nempe ex informata conscientia?* Negative. Bouix (III. IV. 11 § 1). Aliud est de sola suspensione ab exercitio Ordinis aut curae (Trid. XIV. 1 et Bened. XIV. De Syn. XII. VIII. 5), quae sic infligi potest, dummodo ex una parte delictum sit occultum (Lucidi I. III. 273) atque certum (D'Annibale I 358 not. 14), et ex alia parte suspensio solum ad tempus infligatur (Lucidi *l. c. 267*). Ut tamen Episcopus ad privationem procedere valeat, sufficere potest quod delictum sit plene probatum per iudicium summarium, scilicet per testes iura-

x Retento

tos aut alia documenta certa, et ad suam defensionem citato reo. Acta (V 40. 46 et XIII 324).

61. *Facto processu et probato delicto, cui de iure privatio adnectitur, potestne Episcopus impedire ne reus poena ista afficiatur?* Videndum an ius ipsum per se hanc poenam infligat (dicendo, v. g. *ipso iure*, vel *eo ipso*, vel *ipso facto privatus existat*) ita ut sufficiat sententia declaratoria criminis; an vero relinquat Episcopo facultatem eandem poenam infligendi (dicendo, v. g. *privetur*, vel *privari possit*); ita ut exigatur etiam sententia condemnatoria ad poenam.

In primo casu Episcopus, emissa sententia declaratoria criminis, impedire nequit quin reus privationis poena afficiatur. Notari potest quod sententia huiusmodi, ad tempus delicti perpetrati retrotrahitur, et reus amittit fructus interim perceptos, quamvis ante sententiam (quum talis sit regula quando agitur de privando aliquem iure quaesito, nisi lex disertis verbis, prout in casu amissionis fructuum propter defectum residentiae, contrarium disponat) eos restituere non teneretur nec actus, iurisdictionis parochialis interim exercitii invalidi fuerint. Bouix (*l. c. II § 1 reg. v.*), Schmalzgrueber (*III. i. n. 13*), Vecchiotti (*II. n. 30*), Salmanticenses (*XXVI. vii 125*) etc.

In secundo casu autem (nisi lex vigens omnino exigat ut haec poena rigide applicetur) in Episcopi facultate erit mitius contra reum procedendi. Vecchiotti (*l. c.*). Et effectus retroactivus tunc non aderit.

62. *Quibusnam delictis privationis poenam ius ipsum per se infligit, ita ut proinde sufficiat sententia declaratoria criminis?* Haec sunt 1. Haeresis. 2. Procuratio abortus foetus animati, effectu secuto. 3. Duellum. 4. Alienatio rerum Ecclesiae sine beneplacito Ap., vel earundem rerum iniusta occupatio. 5. Simonia. 6. Occisio vel percussio Episcopi aut Cardinalis. 7. Assassinium, nempe homicidium, dato vel recepto pretio. 8. Sodomia frequentata. Nonnulla alia delicta et declarationes videri possunt apud Bouix (*l. c. § II. III*), Vecchiotti (*l. c. et IV 57*), Bened. XIV (*De Syn. IX. vi 7*) et Salmant. (*l. c.*).

63. *Quando Episcopo relinquatur facultas procedendi ad privationem per sententiam condemnatoriam, sufficitne semper id unum quod delictum probatum fuerit?* Pro quibusdam delictis sufficit, unde reus etiam non admonitus et non recidivus plecti potest. Pro aliis vero exigitur, ut monitiones iuridicae praemissae fuerint. Acta (V pag. 76).

64. *Quaenam sunt delicta pro quibus sufficit quod probata fuerint ut reus plecti possit prima vice?* Sunt praecipue 1. Sollicitatio. 2. Homicidium. 3. Fornicatio cum moniali. Bouix (*l. c.*), Vecchiotti (*II 30*), et Reiffenst. (*III. II 54*) nonnulla delicta aut declarationes addunt.

65. *Quaenam sunt delicta, pro quibus exigitur, ut monitiones iuridicae praemissae fuerint?* 1. Omissio residentiae personalis (loquendo tamen de privatione beneficii, non vero de fructibus, ut supra explicavi). 2. Depositio habitus clericalis (Vecchiotti *l. c.*). 3. Concubinatus, et fornicatio frequentata, aut saltem post monitionem iterata. Trid. (*XXI. vi*), De Angelis (*III. n. 2. 3*), Bouix (*l. c. § IV. vii*). 4. Fornicatio etiam qualificata cum adulterio. S. C. C. apud Pallottini (v. *Beneficia § XX n. 15*), contra Reiffenst. (*l. c.*), qui censet, pro fornicatione sive adulterio, sive stupro, sive incestu qualificata, monitionem non exigi. 5. Quodlibet delictum propter quod beneficiatus non solum admonitus, sed etiam censura mulctatus fuerit, et ipse saltem per annum in illa insordescerit. Bouix (*l. c. § III*). Monitio autem debet esse trina et personalis; non vero sufficit quod in lege contineatur (De Angelis *l. c. n. 3*).

66. *Quid speciatim notandum circa concubinatum, fornicationem frequentatam vel adulterium?*

I. Ad probationem delicti sufficiunt ea indicia, quae validam praesum-

ptionem inducunt, ut puta, si parochus cum foemina merito suspecta cohabitaret. Trid. (*XXV. xiv*).

II. Sufficeret etiam, si modo cum una modo cum alia delinqueret. Trid. (*XXI. vi*) et Bouix (*l. c. § IV. vii*).

III. Circa simplices beneficiatos Trid. (*XXV. xiv*) statuit, praemittendam esse graduatoriam privationem fructuum, antequam ad beneficii ipsius privationem procedatur. Sed quoad parochos (*XXI. vi*) graduatoriam istam non statuit, et exigit solum ut prius moneantur, et arbitrio Episcopi castigentur. Acta (*XI. 490*).

67. *Potestne privationis poena instigi a Vicario Generali?* Negative, nisi de speciali Episcopi mandato. Bouix (*l. c.*).

68. *Loquendo de secundo casu, nempe parochi, qui scientia vel peritia necessaria careat, quid iuris de casu isto?*

I. Distingui debet inter defectum scientiae speculativae, quae in libris et scholis addiscitur; et defectum scientiae practicae (seu peritiae), quae potius a subiecti ipsius prudentia pendet.

II. Si agatur de defectu scientiae speculativae, Episcopus, etiam extra-iudicialiter, et quamvis ipse prius parochum approbaverit, potest illum ad novum examen revocare. Oportet tamen 1° ut de tali defectu saltem indicia gravia habeantur. 2° Ut agatur de defectu non tolerabili. 3° Ut habeatur ratio loci; si enim de parva parocia rurali ageretur, scientia minor sufficere potest. Acta (V 13). Si parochus ad examen vocatus inhabilis resultet, tunc Episcopus pro ratione defectus illum suspendere, et coadiutorem, donec de sua idoneitate argumentum praebet, ei dare debet. Trid. (*XXI. vi*), Lucidi (*I. III 275 et seqq.*). Si autem parochus examen subire recusaret, tunc potiori iure suspensione, aut etiam temporaneo exilio (deputato pariter coadiutore), illum coercere posset. Acta (*IV 27*).

III. Si agatur de defectu scientiae practicae, seu peritiae, quatenus parochus, v. g. ex indole iracunda, abnormi, cerebrosa etc. vel ex habituali defectu reflexionis, extraordinarium in modum populi odium sibi comparaverit, errores intolerabiles passim committat, et, amissa quavis existimatione et confidentia, ab omnibus spernatur etc.; tunc videndum utrum iu correctionibus, vel (si casus ita

ferat) aliquibus poenis, aut remotione temporanea, aut spontanea resignatione et acceptatione pensionis etc., remediū spes collocari valeat; an vero casus sit adeo extremus, ut ad perpetuam et coactivam remotionem oeconomiam devenire oporteat. In primo casu remedia illa tentari debebunt. In secundo autem ad dictam remotionem (facto processu) deveniendum erit; ita tamen ut, constituto coadiutore ab Episcopo designando, paroeciā non privetur, donec ope pensionis vel alterius beneficii ei provideatur. Patet ex Trid. (XXI. vi), ex Innoc. III (c. 10 *De Renunt.*), et ex stylo S. C. C. Vide Acta (XII 563-568).

69. *Quid de tertio casu, scilicet de parochi, qui delicta commiserit, sed non illa quibus de iure privationis absolutae poena adnectitur; aut, si eadem commiserit, propter defectum probationum aut propter aliquam formam canonicam (v. g. admonitionem) omissam, dictā poenā plecti nequeat: constet tamen ex processu quod ad regendam utiliter paroeciam iam amplius aptus esse nequit?* In his casibus a fortiori valent principia supra indicata, atque ad remotionem oeconomiam perpetuam (scilicet assignata pensione) procedi poterit. Acta (I 513. II 276. V 68. XI 143).

70. *Quid de quarto casu, scilicet de parochi, quem mala plebs odit, quamvis ille in culpa minime sit?* Diu expectandum et omnis lapis movendus ut res componatur; aut ope coadiutoris, sive ad tempus sive etiam (ex indulto Apostolico) in perpetuum, remedium apponatur. Sed in casu extremo, si nulla mitior compositio fieri posset, parochus ad permutationem vel acceptationem pensionis (facto iuridice comprobato) cogendus esset. Removeretur enim sine culpa quidem sed non sine causa, et paroeciae sunt pro populo non vero pro parochis. Patet ex cit. *Cap. 10* Inoc. III. Vide Acta (XII 568-569). Tunc autem maxime curandum esset, ne parochus quoad existimationem et alias utilitates detrimentum pateretur.

71. *Quid de quinto casu, scilicet de parochi, qui ob corporis vel mentis habitualement infirmitatem, muneribus suis amplius satisfacere nequeat?* Episcopus illum cogere potest ut oeconomum acceptet; quo acceptato, ad paroeciam resignandam (ne afflictio afflicto superaddatur) illum cogere nequit. Lucidi (l. c. 274).

72. *Quid de sexto casu, scilicet de parochi, qui ad praestandum servitium paroeciae necessarium solus non sufficiat?* Tunc habet locum Decretum Tridentini (XXI. iv), quo Episcopus 1° Adigere potest parochum ad tot sacerdotes sibi associandos, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda et cultum divinum celebrandum. 2° Ad Subsidiariam erigendam vel ad paroeciam dismembrandam etiam invito parochi, devenire posset, quatenus tamen (attentis distantia, incommodo parochianorum aliisque circumstantiis) id vere necessarium esset. Vide Lucidi (l. c. n. 280-290).

CAPUT II.

De Missa pro populo.

Enucleandae sunt quaestiones sequentes: 1. Quid sit missa pro populo, et quo iure celebranda sit? 2. Quibus diebus? 3. An sit onus reale, personale, locale, et praecise affixum diei, et an possint adesse aliae circumstantiae observandae? 4. Quid de exceptionibus et excusationibus? 5. Quid de gradu culpa in omissionibus? 6. Quid de dispensationibus et sanatoriis?

ARTICULUS I.

Quid sit missa pro populo, et quo iure sit celebranda?

73. Est quae celebratur et applicatur pro parochianis vivis et defunctis. Illius obligatio oritur 1° Ex iure divino et ex ipso officio pastorali, dicente Apostolo (*Hebr. V. 1 et VIII 3*) quod omnis Pontifex debet offerre *dona et sacrificia pro peccatis*. Quod onus absolute residet in Episcopis, et devolutive (nempe ex Ecclesiae commissione)